

Resan till Bornholm

SBF:s resa gick sommaren 2010 till den danska ön Bornholm. Bornholm mäter ungefär två gånger tre mil, har drygt fyrtiotusen invånare och många ovanliga växter. Kurt-Anders Johansson antecknade flitigt vad vi såg på resan.

KURT-ANDERS JOHANSSON

Måndagen den 14 juni

Vi var 23 personer som samlades i Ystad för att med en snabbgående katamaran åka de fyra milen över en lugn Östersjö till Bornholm. Efter ungefär en timme var vi framme i huvudstaden Rønne. Vi tog oss snabbt till vandrarhemmet i Hasle någon mil norrut.

Efter installationen började vi omedelbart botanisera på sandfältet utanför vandrarhemmet. Här växte bland annat vackra bestånd av stor sommarvicker *Vicia sativa* ssp. *segetalis* och några ovanliga gräs såsom knölgröe *Poa bulbosa* och ekorrsvingel *Vulpia bromoides*.

I sex bilar åkte vi sedan österut till Aakirkeby där vi kort besökte ett stort, nybyggt aktivitets- och upplevelsecentrum vid namn "NaturBornholm". Här kunde man få närmare inblickar i öns geologi, flora och fauna.

Så gick färden på små vägar ner till gården **Stangegaard** på sydkusten väster om **Boderne**. Vi vandrade från gården ner mot havet. Här såg vi många växter som hade förvildats från trädgården, bland annat spärrmorgonstjärna *Ornithogalum divergens*, stor ormröt *Bistorta officinalis* och valnöt *Juglans regia*. Här observerades också resans första munkhätta *Arum alpinum*.

Snart var vi nere vid havet. Här började vi en vandring västerut mot **Sose Odde**. Kuststräckan här består av några meter höga ler- och sandbankar. Ibland kan dessa vara kalkhaltiga vilket genast ger effekt på florans. Vid vandringen längs med stranden såg vi bland annat skånefibbla *Crepis biennis*, spjutskråp *Petasites spurius* och sodaört *Salsola kali*.

Figur 1. Kustbranterna vid Hammershus var klädda i en vindpinad fäll av låga buskar och träd, bland annat tyskoxel *Sorbus torminalis*. Foto: Bengt Carlsson.

Figur 2. Strimklöver *Trifolium striatum* verkade ha ett bra år. Vi såg den på flera ställen. Den bornholmska varianten av kustbaldersbrå *Tripleurospermum maritimum* har brunkantade holkfjäll och större blommor än vår vanliga kustbaldersbrå. Foto: Bengt Carlsson (strimklöver), Margareta Edqvist (kustbaldersbrå).

Målet för strandpromenaden var några kalkpåverkade torrbackar längst i väster. Här fann vi bland annat pimpinell *Sanguisorba minor*, puktörne *Ononis spinosa* ssp. *maritima* och strimklöver *Trifolium striatum* (figur 2). Den viktigaste anledningen till besöket vid denna strand var dock den sällsynta strandloppörten *Pulicaria dysenterica* som vi hittade efter en stunds letande. Arten blommar först i juli–augusti, varför vi nu fick nöja oss med att studera de typiska bladen. I en våtmark intill stod blåtåg *Juncus inflexus* och vattenmynta *Mentha aquatica*.

Efter besöket vid stranden blev vi bjudna in i Stangegaards vackra trädgård. Här fick vi bland annat se ett exemplar av det i Kina på 1940-talet upptäckta barrträdet kinesisk sekvoja *Metasequoia glyptostroboides*. Besöket avslutades med att gårdens ägare generöst bjöd alla på öl och andra drycker.

Tisdagen den 15 juni

Denna dag åkte vi till nordvästra delen av Bornholm där vi först vandrade upp till fyren på **Hammeren**. Promenaden gick genom lövlundar och öppna marker med vacker fågelsång. Under färden såg vi bland annat en del trädgårdsflyktingar som ginstsporre *Linaria genistifolia* och järnek *Ilex aquifolium* samt mycket storblommiga exemplar av Sankt Pers nycklar *Orchis mascula*.

Bland övriga vilda växter kan nämnas luktsmåborre *Agrimonia procera*, småhaverrot *Tragopogon pratensis* ssp. *minor* och äkta vallört *Symphitum officinale*. Väl uppe på bergknallen bredde stora betesmarker ut sig där det mesta av vegetationen var avbetad, men vid fyren fanns ett område med låg vegetation där fåren inte hade tillträde. Här såg vi jungfrukam *Aphanes arvensis* och återigen ekorrsvingel och strimklöver.

Figur 3. Silverhårig backfingerört *Potentilla leucopolitana* har sin enda nordiska växtplats på en klipphylla utanför Hammershus. Vårvial *Lathyrus sphaericus* blommade vackert i närheten. Foto: Margareta Edqvist (silverhårig backfingerört), Bengt Carlsson (vårvial).

Därefter bar det av till dagens huvudmål, området kring borgruinen **Hammershus**. Borgen är från 1400-talet och var då Nordeuropas största borganläggning. Nu är det mesta borta men en hel del murar och torn står ännu kvar.

Vi gjorde en ganska lång vandring runt borgen. De mesta av markerna var även här hårt nedbetade av fåren, men trots det fick vi se många arter. Längs vägen till borgen växte bland annat bosyska *Bal-lota nigra* och skuggnäva *Geranium pyrenaicum*.

Vi vek av mot norr och gick genom en dalgång vars sidor helt täcktes av ramslök *Allium ursinum* och slokörnbräken *Pteridium aquilinum* ssp. *aquilinum*. En rosenfink spelade för oss. Snart kom vi ut till stranden där det fanns vindpinade krattskogar (figur 1), öppna marker och branta stup. I områden där fåren inte betade sågs vackra öppna partier med färggrant blommande backglim *Silene*

nutans och blodnäva *Geranium sanguineum*. Andra växter här var blåmunkar *Jasione montana* och strandkämpar *Plantago coronopus*. I krattskogen påträffade vi för första gången under resan tyskokoxel *Sorbus torminalis*, en av flera oxelararter som förekommer på Bornholm. Tyskokoxelns blad påminner om stora hagtornsblad.

I ett stup såg vi den bornholmska varianten av kustbaldersbrå *Tripleurospermum maritimum* (figur 2). Denna skiljs från vår vanliga kustbaldersbrå genom att ha större blommor och brun-kantade holkfjäll. I en annan sluttning blommade ännu några exemplar av klöverart *Tetragonolobus maritimus*.

En av Nordens sällsyntaste växter är silverhårig backfingerört *Potentilla leucopolitana* (figur 3) som har sin enda växtplats i Norden på Bornholm. Vi hade lyckan att få se den, men för att kunna

Figur 4. Fågelfotsklöver *Trifolium ornithopodioides* blev funnen som ny för Norden på Christansø i början av 1800-talet. Därefter dröjde ändå till 2007 innan den sågs här igen (det finns dock ett belägg i Köpenhamn från 1937). Foto: Margareta Edqvist.

göra det var vi tvungna att krypa eller väldigt försiktigt gå ut på den smala hylla ovanför ett brant stup där arten växte. Efter detta äventyr vandrade vi upp i slutningen söder om borgen. Här fanns många lite ovanligare växter, såsom axveronika *Veronica spicata*, idegran *Taxus baccata*, strimklöver och vittätel *Aira caryophyllea* men även några riktigt rara sådana. En av rariteterna var den vackra vårvialen *Lathyrus sphaericus* (figur 3), en annan sandlusern *Medicago minima*.

Efter att vi via en stege tagit oss över muren till borgen gjorde vi en kort vandring i den raserade anläggningen. Här fann vi bland annat ett litet bestånd med bolmört *Hyoscyamus niger* och i en stenmur såg vi ett stort bestånd med glansbräken *Asplenium adiantum-nigrum*. Hammershus lär vara det enda stället i Norden där glansbräken växer på murar.

Snart var vi på väg till bilarna igen, men innan dess gjordes ett kort stopp vid en damm där det växte kalmus *Acorus calamus*. Efter en stunds letande fann vi också ett blommande exemplar.

Nästa utflyktsmål var klippkusten vid Vang. Vi parkerade bilarna i ett gammalt stenbrott varifrån vi tog oss ner till **Vang industrihavn**. Sedan följde vi den blockrika stranden söderut några hundra meter. Snart var vi framme vid en hög klippa. Högt uppe på denna klippa växte några grova tyskoxlar. Några gick upp för att kunna studera dem på nära håll, men det gick ganska bra att se dem med kikarens hjälp från stranden. Andra arter som observerades här var munkhätta, klippoxel *Sorbus rupicola* och svartoxbär *Cotoneaster niger*. På återfärden genom stenbrottet fann vi ett stort bestånd med mellangyllen *Barbarea intermedia*.

Figur 5. Kristian V beslutade 1684 att en fästning skulle uppföras omkring den naturliga hamnen på Ertholmene. Fästningen bestod av två torn och ett antal bastioner och ringmurar, och var i bruk fram till 1855.

Invånarantalet hade en topp 1810 med 829 invånare, men det föll drastiskt efter att fästningen lagts ned. För att minska utflyttningen undantas befolkningen idag från statlig sjukvårdsskatt.

Foto: Margareta Edqvist.

Sista anhalten för dagen var en strand vid **Jons kapel** några kilometer söderut. Utmed gångvägen, som gick genom en lövskogklädd, ganska brant sluttning ned till havet observerade vi snart en massa märkliga strutar som stack upp ur marken lite överallt. Det visade sig vara hölsterbladen av fläckig munkhätta *Arum maculatum*. Längs med stigen såg vi flera andra ovanliga arter, bland annat skogsskräppa *Rumex sanguineus* och smult-ronfingerört *Potentilla sterilis*. Väl nere vid havet gjorde vi en kort vandring vid stranden. Här sågs bland annat korskovall *Melampyrum cristatum* och strandmolke *Sonchus palustris*.

Onsdagen den 16 juni

Denna dag åkte vi mot Bornholms nordöstra kust till **Gudhjem** som vi nådde efter en kort bilresa. Där skulle vi ta båten som skulle föra oss till Danmarks östligaste öar, Ertholmene. Vi var där i god tid varför vi hann med en kort botanisk tur i hamnen. Bland arterna där kan nämnas klippskräppa *Rumex bryhni* (*R. crispus* var. *microcarpus*), en skräppa som påminner mycket om vanlig krusskräppa men bland annat skiljs på att den är rikblommigare och har mindre hylleblad, vilka för det mesta saknar tänder eller gryn.

Båtresan tog ungefär en timme. **Ertholmene** består av tre större öar: Christiansø (22 hektar), Græsholmen (9 ha) och Frederiksø (4 ha). Dessutom finns några mindre öar och skär. Granit-

öarna började befästas av danskarna 1684 som en militär stödjepunkt sedan svenskarna hade erövrat Skåne. År 1885 övergav militären öarna, men det mesta står fortfarande kvar som det byggdes på 1600-talet. Christiansø är idag därför ett spännande museum (figur 5). På öarna bor ett hundratal personer. Många av dessa lever på de tusentals turister som besöker öarna varje år.

Vi var dock inga vanliga turister, utan vi var ute efter öns botaniska specialiteter. I stadens många små gator fann vi en hel del växter som vandrat ut från trädgårdar för länge sedan. Här blommade gyllenlack *Cheiranthus cheirii*, pipört *Centranthus ruber*, persilja *Petroselinum crispum*, strävklint *Centaurea dealbata* och den vackra äkta haverroten *Tragopogon porrifolius*. Flera ruderatväxter sågs också, bland annat massor med grenig väggört *Parietaria judaica*.

Efter stadsturen gjorde vi en kortare rundvandring på den södra delen av ön och snart hade vi lämnat det mesta av bebyggelsen bakom oss. Vi stannade dock till för att leta efter en av nordens raraste växter, nämligen fågelfotsklöver *Trifolium ornithopodioides* (figur 4). Den blev funnen som ny för Norden här på Christiansø i början av 1800-talet. Därefter kom det att dröja ändå till 2007 innan den sågs igen. Givetvis var en av anledningarna till besöket på Christiansø att försöka finna arten, men skulle vi lyckas? Fågelfotsklöver är en mycket liten klöverart med små vita fjärilsblom-

Figur 6. Majnycklar *Dactylorhiza majalis* blommade rikligt på strandängen vid Bølshavn. Typiskt för arten är de mörka blommorna och de på ovasidan fläckade bladen som är bredast vid eller ovanför mitten. På bilden syns också klöverärt *Tetragonolobus maritimus*. Foto: Margareta Edqvist.

Därefter bar det av söderut till **Bølshavn** mellan Gudhjem och Svaneke. Området bestod av en klippig strand som norrut övergick i en öppen strandäng. På strandängen fanns en rik och väldigt märklig kombination av arter. Här stod kalk- och silikatarter sida vid sida och lundväxter tillsammans med typiska kust- och strandväxter.

De vanligaste arterna i den tuviga strandängen var klöverärt och strandlysing *Lysimachia vulgaris*. Bland strandväxterna kan nämnas rödsäv *Blysmus rufus* och havssä *Schoenoplectus maritimus*. Andra arter var ag *Cladium mariscus*, blåsäv *Schoenoplectus tabernaemontani*, bunge *Samolus valerandi*, flocksvalling *Baldellia ranunculoides*, majviva *Primula farinosa*, hampflockel *Eupatorium cannabinum* och spikblad *Hydrocotyle vulgaris*. I området fanns också flera orkidéarter som majnycklar *Dactylorhiza majalis* (figur 6) och ängsnycklar *D. incarnata*.

Vi for vidare söderut. Vid en vägkant i **Nordskoven** strax norr om Svaneke gjorde vi ett kort stopp och beundrade en rik förekomst av doftskräp *Petasites fragrans*. För att få se denna växt i blom måste man dock besöka Bornholm på vintern, varför vi nu bara kunde se de stora skräpbladen.

Dagens sista stopp var det pittoreska samhället **Svaneke** längst i öster på Bornholm. Här gjorde vi en kortare tur längs med gatorna. Arterna vi såg var såväl en del vilda växter men också många trädgårdsflyktingar. Bland dessa kan nämnas färgreseda *Reseda luteola*, järnört *Verbena officinalis*, libbsticka *Levisticum officinale*, skogsklematis *Clematis vitalba* och svart mullbär *Morus nigra*. I en trädgård såg vi också ett stort exemplar av fikon *Ficus carica*. Denna medelhavsväxt trivs ganska bra på Bornholm tack vare det relativt milda vinterklimatet.

mor. Sitt namn har den fått av att baljorna liknar en fågelfot.

De flesta av oss visste väl inte riktigt vad vi skulle leta efter men efter en stund var det någon som upptäckte små vita blommor i gräset, fågelfotsklöver var funnen! När vi väl hade hittat de första exemplaren fann snart de flesta av deltagarna några exemplar var. Det var dagens höjdpunkt!

Efter vår fina upptäckt fortsatte vi längs med stigen på den södra delen av ön. Några tog sedan en sväng även på Frederikso där en del nya arter antecknades, bland annat vejde *Isatis tinctoria* och volgasenap *Sisymbrium volgense*.

Väl tillbaka i **Gudhjem** gjorde vi en kortare promenad strax söder om hamnen. Där växte ett stort bestånd med vingloka *Smyrniium perfoliatum*, en naturaliserad flockblommig växt från Sydeuropa.

Figur 7. Skogsveronikans *Veronica montana* blekvioletta blommor lyste vackert i dunklet i Døndalen. I Sverige finns arten sparsamt i Skånes rikare ängslövskogar samt mycket sällsynt i Halland och på Öland. Foto: Bengt Carlsson.

Torsdagen den 17 juni

Denna dag gick färden mot nordost. Första anhalten var en lövskog vid **Troldhusene** strax öster om Stammershalle mellan Tejn och Gudhjem. Här växer knölsippa *Anemone apennina* på en av sina få lokaler i Norden. Sipporna var så här års naturligtvis överblommade varför vi fick studera knölsippans långa fruktskaft, stora fruktsamling och bladen som ser ut som ett mellanting mellan stinknävens och vitsippans blad.

Nästa anhalt var **Døndalens naturreservat** lite längre österut. Reservatet är en djupt nedskuren lövskogsklädd dalgång där avenbok *Carpinus betulus* är det vanligaste trädslaget tillsammans med bland annat bok *Fagus sylvatica*, lärk *Larix decidua* och äkta kastanj *Castanea sativa*, de två sistnämnda givetvis inplanterade.

Vi vandrade i den lummiga dalen och målet för vandringen var vattenfallet längst in, Danmarks högsta! Dalgångens sidor täcktes av ramslök men även gulplister *Lamiastrum galeobdolon* och flera olika ormbunkar var mycket vanliga.

Andra arter som vi såg längs med stigen var skogsknipprot *Epipactis helleborine*, skogsskräppa, skogsveronika *Veronica montana* (figur 7), stor häxört *Circaea lutetiana* och såriläka *Sanicula europaea*. Flera lundgräs påträffades också, som lundskäfting *Brachypodium sylvaticum* och skogskorn *Hordelymus europaeus*. Vi hade också turen att finna blad av jordviva *Primula vulgaris*.

Efter en stund nådde vi det cirka tio meter höga vattenfallet. På klipporna intill växte bland annat svartbräken *Asplenium trichomanes*. Under återfåget passerade vi ett bergstup där en trappa ledde upp till en utsiktspunkt. Vid foten av berget såg vi bland annat glansnäva *Geranium lucidum* och myskmadra *Galium odoratum*.

Nästa stopp på vår utflykt gjorde vi vid en brant ravin vid **Bobbe Aa**. Vi gick inte ner i ravinen utan höll oss där uppe. Nya arter här blev vätters *Lathraea squamaria* och gaffelbräken *Asplenium septentrionale*. Både svart- och gaffelbräken är sällsynta i Danmark. Vi lyckades också få se vår tredje lokal för tyskokoxel (figur 8).

Färden gick sedan vidare till ett av Bornholms få större skogsområden, **Rø Plantage** sydväst om Gudhjem. På gamla hedmarker planterades här 1865–75 många olika trädslag. I området finns en del torvmarker och några sjöar. Intill parkeringsplatsen vid Borgedalshus i den nordöstra delen av plantagen växte en väldig silverpil *Salix alba* var. *sericea*, ett av de större träden vi såg på Bornholm. Efter att beskådat denna jätte påbörjade vi vår vandring längs vägar och stigar i plantagen. Snart kom vi fram till en långsmal våtmark med bland annat ett rikt bestånd av vattenskräppa *Rumex*

Figur 8. Tyskoxelns *Sorbus torminalis* blad liknar inte andra oxlars utan påminner mest om stora hagtornsblad. Tyskoxel finns i Norden bara sällsynt i Danmark, främst på Bornholm.

Arten har också kallats tarmvredsoxel vilket – liksom artepitetet *torminalis* – antyder att den i gamla tider användes mot olika smärtor i buken, orsakade av kolik eller rödsot (dysenteri).

Tyskoxel är en av föräldrarterna till vår vanliga svenska oxel *S. intermedia*. Foto: Margareta Edqvist.

hydrolapathum. Lite längre fram hittade vi snart flera exemplar av skogsbräsma *Cardamine flexuosa* och i ett dike blomnade några plantor smultronfingerört. Arten känns igen på sitt reviga växtsätt, sina blågröna blad med runda lobber vilka har en liten spets längst ut.

Lite längre in i skogen fick vi i en vägkant se skogslysing *Lysimachia nemorum* som blomnade vackert. Ännu lite längre fram skulle det växa hedjohannesört *Hypericum pulchrum* men tyvärr lyckades vi bara finna några enstaka blad.

Vägen tillbaka till bilarna gav några nya arter, bland annat kärnbräsma *Cardamine pratensis* ssp. *paludosa* och småvänderot *Valeriana dioica* i en liten våtmark. Vid en sjö i skogen såg vi dvärgnäckros *Nuphar pumila*. Exemplaren hade mycket små blad, något lika kabbelekans.

Nästa stopp på resan var **Rytterknægten** där Bornholms högsta punkt (162 m ö.h.) är belägen. Här har man låtit uppföra ett torn varifrån man har en vidunderlig utsikt över hela ön.

Rytterknægten ligger i skogsområdet **Almindingen**. Innan man i början av 1800-talet började skogsplantera området fanns här ett vidsträckt hedlandskap. Almindingen täcker sextusen hektar och är Bornholms största skogsområde.

Sedan åkte vi västerut och stannade snart vid **Segen-Arboretet** i den västra delen av Almin-

dingen. Här finns en samling med över hundra olika trädarter. Det var dock inte de exotiska träden som i första hand tilldrog sig vårt intresse utan målet var en damm lite längre bort. Kring dammen blomnade bland annat svärdslilja *Iris pseudacorus* och det inplanterade jätteälgräset *Filipendula kamtschatica*. En annan växt som påträffades här var hedfryle *Luzula congesta*. Mer intressant var dock ett bestånd av den i Norden ovanliga och mycket vackra hängstarren *Carex pendula* som växte väster om dammen.

Från dammen hördes spelande sjögrodor så för en stund slutade vi botanisera och ägnade oss i stället åt att beundra de talrika och lättobserverade grodorna i dammen.

Sista anhalten på dagens resa var sandflyktskogen kring **Villa Nova** strax norr om Rønne. Här växte det rikligt med en förvildad lönnart, vinlönn *Acer circinatum*. Namnet har den fått för att bladen färgas vackert vinröda på hösten. Här fann vi också andra trädgårdsflyktingar som hybridklockhyacint *Hyacinthoides xvariabilis* och alpsockblomma *Epimedium alpinum*. Vilda växter som vi såg i skogen var bland annat ormbär *Paris quadrifolia* och Sankt Pers nycklar.

Fredagen den 18 juni

Efter att vi packat ihop våra saker och lämnat vandrarhemmet i Hasle gick färden tvärs över hela ön till **Dueodde**, Bornholms sydligaste spets. Här finns Bornholms största dynfält. Området är ett mycket välbesökt turistmål vilket bland annat beror på de vidsträckt badstränderna med fin vit sand. Här finns också Nordens högsta fyr, 45 meter hög.

Först gjorde vi en tur in i ett tallbevuxet dynområdet nordväst om fyren. Floran här var mycket artfattig. Vanligast var kråkbär *Empetrum nigrum* och kruståtel *Deschampsia flexuosa* men vi såg också borstståtel *Corynephorus canescens*, hedfryle, harris *Cytisus scoparius* och sandrör *Ammophila arenaria*. Vi hittade också några bestånd med knärot och märkligt nog även ögonpyrola *Moneses uniflora* (se omslaget!).

Upptäckten av ögonpyrola var en överraskning för många, eftersom vi hemma oftast finner arten i fuktiga skogar och bäckkanter. Här växte den alltså i ganska torr eller något fuktig sandmark. Vi fann också gul flugsvamp *Amanita gemmata*, en svampart som i Sverige förekommer sällsynt i sandiga tallskogar nära kusten.

På de öppna sanddynerna växte mest sandrör men i de fuktiga dynsvackorna sågs många andra arter. Här hittade vi bland annat sandvide *Salix repens* var. *argentea*, spikblad, strandlummer *Lycopodiella inundata* och östersjötåg *Juncus balticus*.

Nästa stopp gjorde vi vid en kalkrik strandklint vid **Boderne Landingsted** på sydkusten. Strandklinten var i sitt vackraste flor med oxtunga *Anchusa officinalis*, luddvicker *Vicia villosa*, råg- och spikvallmo (*Papaver dubium* och *argemone*), back- och skogslök (*Allium oleraceum* och *scorodoprasum*). Här såg vi också enstaka exemplar av de sällsynta arterna hylsnejlika *Petrorrhagia prolifera* och ölandsstarr *Carex ligERICA*.

Nästa stopp var en klint vid **Arnager Baadehavn**. Den tänkta lokalen var dock nyligen slagen varför vi fick göra en promenad längs med stranden i stället. Här antecknades några för resan nya arter som marviol *Cakile maritima* och saltarv *Honckeyna peploides*. Ett litet stycke från stranden växte rikligt med bredbladt böcktorne *Lycium chinense*.

Färden gick sedan vidare till **Skrædderbakkevej** norr om Arnager Pynt där vi gjorde ett kort stopp i en välgkant. Här fick vi se ytterligare en oxelart, nämligen finnoxel *Sorbus hybrida*. Växtplatsen här är artens sydligaste naturliga lokal i världen.

Efter detta korta stopp bar det av till **Kroggaardsløkke**. Här i en naturbetesmark växte fram till 1981 den märkliga orkidén skruvax *Spiranthes spiralis* på sin då enda nordiska växtlokal. Tyvärr hade redan då betesmarken övergivits för länge

sedan och där skruvaxet en gång vuxit står idag en tät skog. I en ödeträdgård söder om den klassiska lokalen fann vi en del kvarstående växter såsom italiensk munkhätta *Arum italicum* och spansk klockhyacint *Hyacinthoides hispanica*. Av vilda arter här kan nämnas skånefibbla och getingblomster *Geum rivale* × *urbanum*, alltså hybriderna mellan humleblomster och nejlikrot.

Vi åkte snart vidare mot Rønne, men innan katamaranen skulle gå tänkte vi hinna med ett par lokaler till. Först ut var **Galgeløkken** söder om Rønne Vandrerhjem. Här finns ett stort sandigt område som till stora delar täcks av harris och ärtörne *Ulex europaeus*. Andra arter som vi såg här var förvildad glanshägg *Prunus serotina* och vilda växter som sandvita *Berberoa incana* och ängskallra *Rhinanthus minor*.

Strax innan färjan skulle gå gjorde vi ett kort besök i **Rønne Sydhavn**. Här fann vi många ruderatväxter, exempelvis hamnsenap *Sisymbrium altissimum*, gatkrassing *Lepidium ruderales*, gulkämpar *Plantago maritima* och opievallmo *Papaver somniferum*. Här växte också pysslingtåg *Juncus minutulus*.

De fem dagarna på Bornholm var mycket lyckade. Tack vare vår kunnige guide Erik Ljungstrand fick vi se de flesta av Bornholms rara växter. Det hade varit svårt utan hans medverkan! **SBT**

- Tack till Erik Ljungstrand för faktagranskning. Dessutom ett tack till Eva Grundel som haft många bra synpunkter på texten.

Kurt-Anders Johansson är brevörare i Skövde. Han är en hängiven amatörbotanist och mykolog men jobbar också mycket med naturvårdsfrågor och är ordförande i Skövde Naturskyddsförening. Just nu arbetar Kurt-Anders intensivt tillsammans med några andra botanister med Billingsens flora.

Adress: Henrik Gjutares gata 36 B, 541 45 Skövde
E-post: johansson.kurt-anders@telia.com